

Toelichting

Betref	Zienswijze en selectieadvies n.a.v. archeologisch onderzoek Camping De Priem te Zundert
Ons kenmerk	Zienswijze archeologie Camping De Priem te Zundert v2.0
Datum	7-5-2025, aanvulling 24-9-2025
Behandeld door	

Inleiding

Begin april heeft Aeres de tweede versie van de rapportage van het archeologisch bureau- en verkennend booronderzoek op camping De Priem te Zundert opgeleverd (*Archeologisch bureau- en verkennend veldonderzoek door middel van boringen Camping de Priem, Rucphenseweg te Zundert (gemeente Zundert)*, Aeres Milieu projectnummer AM23404-2, versie3 (concept) d.d. 10-4-2025). Deze rapportage is reeds aangevuld op basis van vragen en opmerkingen vanuit de adviseur archeologie van de gemeente Zundert (Regioarcheologen West-Brabant) en Kragten.

Op basis van het bureauonderzoek geldt een hoge verwachting op artefactvindplaatsen uit het Laat-Paleolithicum en Mesolithicum, alsook een middelhoge verwachting op sporenvindplaatsen uit het (Laat)Neolithicum tot en met de Bronstijd. Voor de periode IJzertijd-Nieuwe tijd geldt een lage verwachting. Op basis van het verkennend booronderzoek wordt de (middel)hoge verwachting in grote delen van het plangebied bijgesteld naar laag, op basis van de lage en natte ligging. Enkel binnen een hoger gelegen zone in het zuiden wordt in het (selectie)advies geadviseerd om vervolgonderzoek uit te voeren door middel van een waarderend proefsleuvenonderzoek.

Deze zienswijze vormt de aanleiding voor een herziening van de archeologische verwachting en het bijbehorende advies voor vervolgonderzoek. In deze zienswijze wordt eerst kort ingegaan op het beleid van de gemeente Zundert. Vervolgens komen het landschap en de historische ontwikkeling aan bod, evenals eerdere archeologische onderzoeken en de uitkomsten van het verkennend booronderzoek van Aeres. Daarbij wordt telkens de visie van Kragten toegelicht.

De memo sluit af met een samenvattende conclusie en een door Kragten aangepaste archeologische verwachting en onderzoeksadvies. Naar aanleiding van de laatste, definitieve, beoordeling van de Regioarcheologen West-Brabant, is het standpunt van hen toegevoegd aan deze zienswijze.

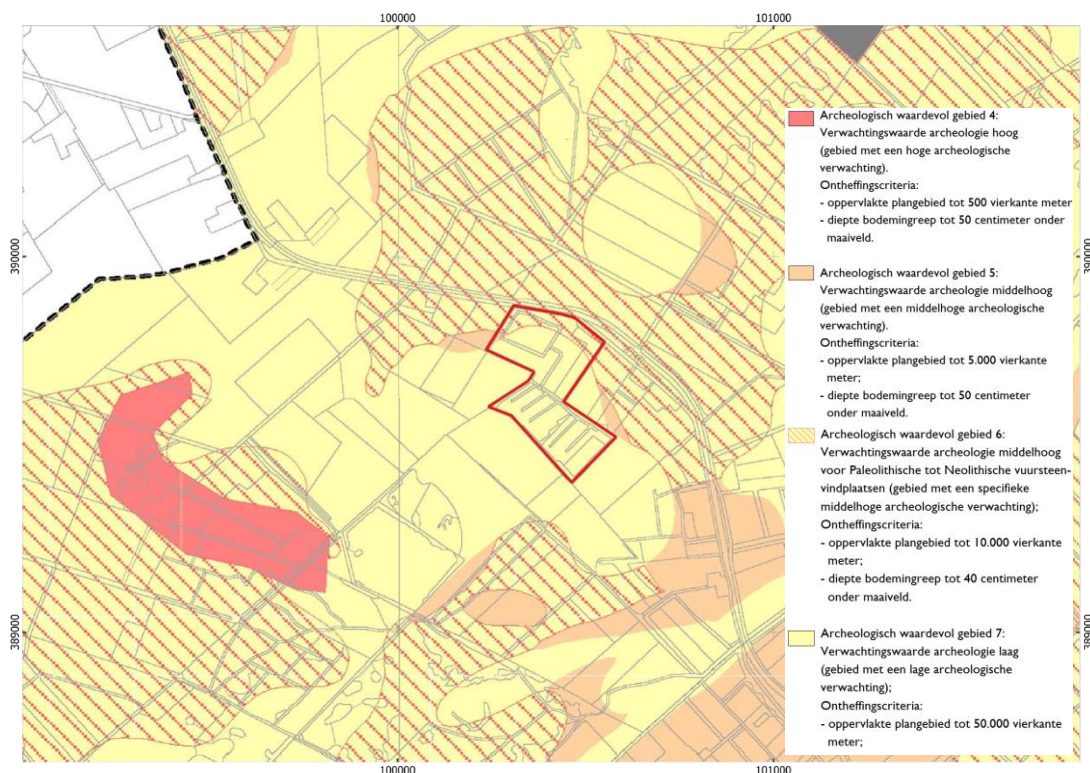
Samenvatting mening Kragten

Op de gemeentelijke beleidskaart heeft het plangebied grotendeels een lage verwachting, enkel in het noorden geldt een specifieke middelhoge verwachting op de aanwezigheid van artefactvindplaatsen uit het Laat-Paleolithicum en Mesolithicum. In de genoemde rapportage wordt naar de mening van Kragten onvoldoende beargumenteerd waarom de verwachting naar boven is bijgesteld en wordt voorbij gegaan aan de landschappelijke ligging van het plangebied. Het gaat immers om een gebied dat zich kenmerkt als een relatief jonge (heide)ontginning met een relatief hoog grondwaterpeil (GWT Vld). De relatief natte omstandigheden wordt ook bevestigd door (historisch) kaartmateriaal, waarop een zeer groot ven zichtbaar is binnen het plangebied. Ook de late ontginning, pas in de jaren '30 van de vorige eeuw zijn hier een aanwijzing voor. Bovendien wees ook het eerder binnen het plangebied uitgevoerde archeologisch onderzoek niet op een middelhoge verwachting op basis van de landschappelijke ligging.¹ We stellen dan ook voor om het advies om in binnen een deel van het plangebied een proefsleuvenonderzoek uit te laten voeren aan te passen, en deze zone te verkleinen. Slechts het meest zuidoostelijke plandeel met een middelhoge verwachting zou eventueel voor een proefsleuvenonderzoek ter toetsing in aanmerking kunnen komen (zie **Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.**). Onderstaand lichten we een en ander nader toe.

¹ Rapporten niet beschikbaar via Archis of Dans Data Station, informatie via 2025, 17-18.

Beleid gemeente Zundert

Op de gemeentelijke beleidskaart heeft het plangebied voor het overgrote deel een lage verwachting (Figuur 1). In het noorden van het plangebied geldt een middelhoge verwachting op artefactvindplaatsen uit het Paleolithicum-Neolithicum. Het plangebied heeft een totaaloppervlak van circa 8,3 ha, waarvan 6,8 ha aangeduid is als een lage verwachting en 1,4 ha aangeduid als een middelhoge verwachting, specifiek op artefactvindplaatsen. Slechts 390 vierkante meter heeft een algemene middelhoge verwachting. Conform de gemeentelijke beleidskaart geldt voor de gebieden met een algemene middelhoge verwachting een onderzoeksplicht vanaf een plangebied groter dan 5.000 m², met een verstoring dieper dan 50 cm -maaiveld. Voor de middelhoge verwachting, specifiek op artefactvindplaatsen, en lage verwachting is de oppervlaktegrens respectievelijk 10.000 en 50.000 m². Voor de middelhoge verwachting specifiek op artefactvindplaatsen, geldt een diepteondergrens van 40 cm -maaiveld, in gebieden met een lage verwachting is geen diepteondergrens.

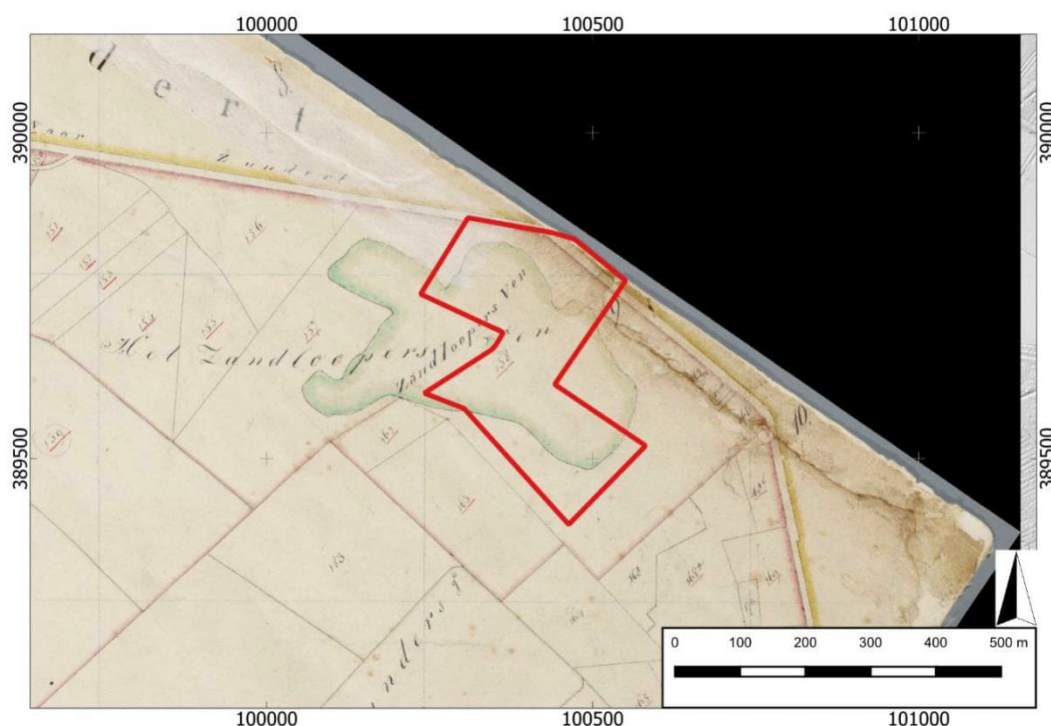
Figuur 1. Het plangebied op de archeologische beleidskaart van de gemeente Zundert.

Landschap en historische ontwikkeling

Landschappelijk is het plangebied gelegen in een terrasafzettingen met aan de noordzijde terrasafzettingen. Het gebied met een middelhoge verwachting op artefactvindplaatsen komt overeen met het gebied van de terrasafzettingen. Op de bodemkaart is het volledige plangebied gekarteerd als een veldpodzolbodem. Opvallend, gezien op de Paleogeografische kaart van Nederland aangegeven wordt dat het gebied ergens tussen 3.850 en 500 voor Christus (grotweg in het Midden-Neolithicum tot Vroege IJzertijd) overgroeid is met veen, wat later weer gewonnen is. Voorafgaand hieraan is het gebied waarschijnlijk al te nat geweest voor bewoning. Deze winning gaat vaak samen met verstoring van het natuurlijke, onder het veen aanwezige, bodemprofiel. Dat het een nat gebied betreft blijkt ook uit de grondwatertrap (Vld) die duidt op een GHG van 40 cm -maaiveld.

Op de oudste kadastrale kaart van 1811-1832, is zichtbaar dat er binnen het plangebied nog een groot ven aanwezig is (Figuur 2). Deze situatie is, hoewel minder gedetailleerd, ook nog zichtbaar op (historisch) topografische kaarten van omstreeks 1900 en 1930, pas omstreeks 1950 lijkt het gebied echt ontgonnen. Dergelijke natte gebieden zijn over het algemeen niet direct geschikt voor bewoning en zijn pas na ontginning met hydrologische en bodemkundige verbeteringen interessant voor akkerbouw en/of veeteelt. Daarnaast vonden deze relatief recente ontginningen op dermate schaal plaats dat dit veelal een verstrend effect heeft gehad op de mogelijk aanwezige archeologie (bijvoorbeeld diepploegen).

Op basis van de landschappelijke ligging acht Kragten het niet aannemelijk dat in het gebied sporen van bewoning van boerengemeenschappen uit de late prehistorie tot en met de Nieuwe tijd te verwachten zijn. De latere ontginningen hebben er waarschijnlijk voor gezorgd dat mogelijk aanwezige artefactvindplaatsen van jager-verzamelaars uit het Paleolithicum-Mesolithicum verloren zijn gegaan.

Figuur 2. Het plangebied op de Kadastrale Minuut van 1811-1832 (bron: [redacted] 2025).

Eerder uitgevoerde onderzoeken

Binnen exact hetzelfde plangebied als nu is al in 2008-2009 een bureau- en booronderzoek uitgevoerd door Past2Present en Becker en Van de Graaf. De rapportage hiervan is echter niet terug te vinden in Archis of Dans Data Station. Uit dit onderzoek komt naar voren dat binnen het plangebied een groot ven aanwezig is, waarbij een grote variatie in de bodemopbouw aangetroffen is (onder andere humeuze kleilagen, plantenresten en siltrijke zandlagen). Deze variatie wordt mogelijk in verband gebracht met het latere opvullen van het ven, na het droogleggen in 1865. Aan de randen van het ven zijn in enkele boringen hoger gelegen dekzanden aangetroffen, welke echter enigszins verstoord zijn. Op basis van het bureauonderzoek gold enkel een hoge verwachting op artefactvindplaatsen uit het Paleolithicum en Mesolithicum. Aangezien er geen (deels) intacte podzolbodems aangetroffen zijn, is deze verwachting bijgesteld naar laag. De toenmalige adviseurs archeologie van de gemeente Zundert hebben dit advies onderschreven.²

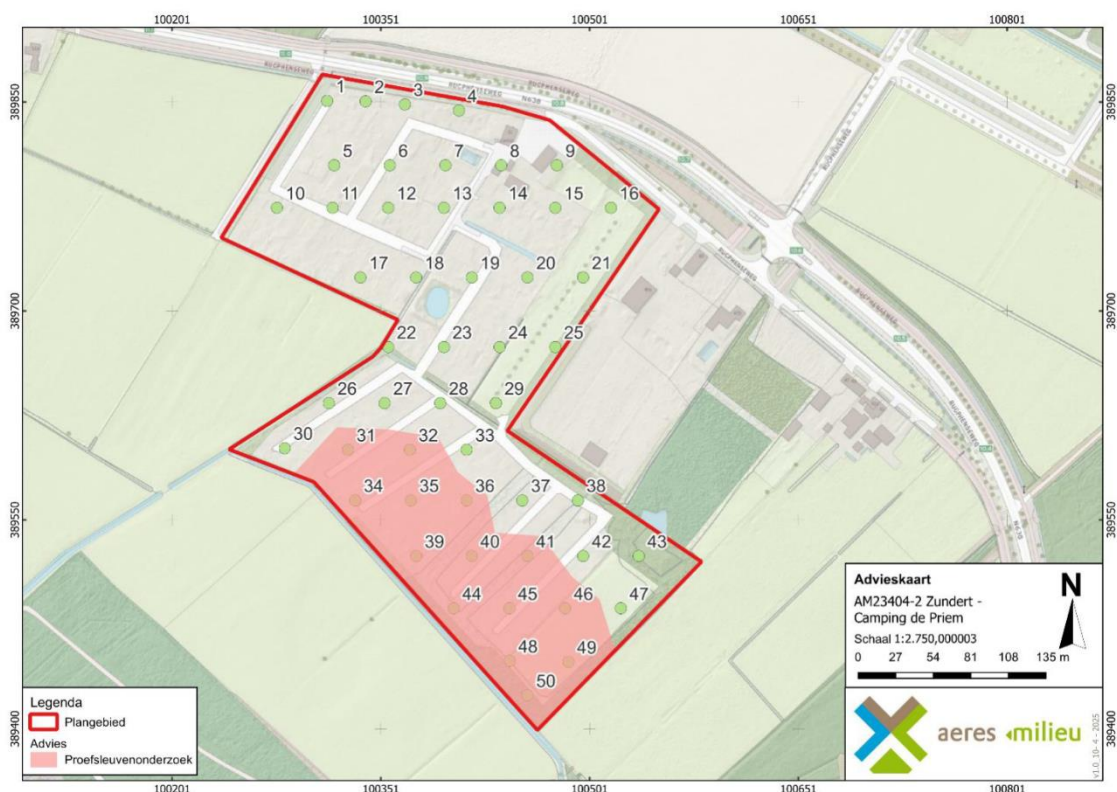
² [redacted] 2025, 17-18.

Verkennd booronderzoek Aeres

Uit het verkennd booronderzoek van Aeres komt naar voren dat er binnen het plangebied sprake is van een grote zone met een verbruinde en/of grijze C-horizont, wat wijst op natte omstandigheden/hoge grondwaterstanden. Deze wordt in verband gebracht met het voormalig ven, en moet gezien worden als een opvullingspakket hiervan. In de conclusie wordt aan deze gronden een lage verwachting gegeven op basis van de lage, natte ligging.

Enkel in het uiterste noorden en zuiden van het plangebied is volgens Aeres sprake van een hoger gelegen gebied waar vindplaatsen aanwezig kunnen zijn. In het noorden is echter sprake van een (vermoedelijk) stuifzandpakket op een C-horizont van dekzand, op basis waarvan gesteld wordt dat er geen archeologische resten meer verwacht hoeven te worden. In het zuiden is veelal sprake van een AC-profiel, maar in een enkele boring is nog een (dun) restant B(C)-horizont aanwezig. Gezien de wat hogere ligging aan een oud ven geldt voor de periode Laat-Paleolithicum/Mesolithicum een hoge verwachting.

Om onduidelijke redenen is daarop een zone rond boringen 31,32,34-36,39-41,44-46,48-50 geselecteerd voor een proefsleuvenonderzoek (Figuur 3). Kijkend naar de bij deze nummers horende boorstaten zijn in deze reeks ook nog een groot aantal lagergelegen boringen met dieper gelegen humeuze lagen, welke in de conclusie worden gelinkt aan natte omstandigheden en het op historisch kaartmateriaal aanwezige ven. Dit betreft boringen 31, 32, 34-36, 40, 41 en 44 waar dus ook sprake is van een natte zone. Vrijwel zeker is ook hier sprake van de plaatsing in het voormalig ven.

Figuur 3. Het door Aeres gegeven advies met de boorpunten (bron: [redacted] 2025).

Conclusie en aanpassing archeologische verwachting en advies

Aeres heeft op basis van het bureauonderzoek en het verkennend booronderzoek geconcludeerd dat voor een gedeelte van het plangebied een hoge verwachting op vindplaatsen uit het Laat-Paleolithicum tot en met de Bronstijd. Dit betreffen enerzijds artefactvindplaatsen (Laat-Paleolithicum-Mesolithicum) en sporenvindplaatsen (Neolithicum-Bronstijd). Deze twee type vindplaatsen worden hieronder nader besproken waarna een aanpassing van de archeologische verwachting en het advies voor vervolgonderzoek wordt voorgesteld.

Artefactvindplaatsen (Laat-Paleolithicum-Mesolithicum)

Op basis van de gemeentelijke archeologische beleidskaart geldt voor het overgrote deel van het plangebied een lage verwachting. Een zone in het noorden heeft een middelhoge verwachting, specifiek op artefactvindplaatsen uit het Laat-Paleolithicum tot en met het Neolithicum.

Zowel de landschappelijke ligging als de historische kaarten duiden op een van oorsprong nat gebied, waarbij het plangebied voor het overgrote deel uit een ven bestond. Dit gebied is pas in de jaren '30 van de vorige eeuw ontgonnen. Natte gebieden zijn minder geschikt voor bewoning en pas na ontginning geschikt voor akkerbouw/veeteelt. Binnen dergelijke gebieden is de verwachting voor het aantreffen van archeologische resten (sporen en vondsten) laag. Dit wordt bevestigd door de uitgevoerde onderzoeken binnen het plangebied.

De hoger gelegen randen van het ven zijn in potentie interessante locaties voor resten van tijdelijke kampementen van jager-verzamelaars (Laat-Paleolithicum-Mesolithicum). Deze nomadisch levende groepen mensen zaten vaak op overgangen van nat naar droog (gradiëntzones).

Om de hiervoor genoemde artefactvindplaatsen *in situ* en intact aan te kunnen treffen is een (deels) intacte bodemopbouw van groot belang. Voor dergelijke vindplaatsen wordt algemeen aangenomen dat de E-horizont intact moet zijn om goed geconserveerde artefactvindplaatsen aan te kunnen treffen. Uit vele onderzoeken is namelijk gebleken dat postdepositionele processen hebben gezorgd voor een accumulatie van vondstmateriaal in de top van de E-horizont. Als deze aangetast of niet meer aanwezig is, kan de kans op intacte artefactvindplaatsen klein wordt geacht.³ Tijdens het uitgevoerde verkennend booronderzoek zijn vrijwel uitsluitend AC-profielen aangeboord, in een enkel geval is een B- of BC-horizont aangetroffen. Dergelijke intacte vindplaatsen worden hier dus niet meer verwacht.

Sporenvindplaatsen (Neolithicum-Bronstijd)

Het gehele plangebied heeft op de beleidskaart een lage verwachting op sporenvindplaatsen uit het Neolithicum tot en met de Nieuwe tijd.⁴ Op basis van het verkennend booronderzoek is, gezien de hoger gelegen ligging, een hoge verwachting gegeven aan een zone in het zuiden van het plangebied. Deze verwachting geldt voor sporenvindplaatsen uit de periode Neolithicum-Bronstijd (zie Figuur 3). Op basis van de criteria voor deze hoge verwachting, zoals uiteengezet in de conclusie van het booronderzoek, in combinatie met de boorstaten lijkt deze zone (veel) te groot afgebakend. Op basis van onze analyse komt enkel de zone rond boringen 39, 45, 46 en 48-50 in aanmerking voor voldoende hoog en droog gelegen om een (middel)hoge verwachting voor vindplaatsen uit de periode Neolithicum-Bronstijd te verantwoorden. Of deze hogere verwachting in combinatie met andere gegevens, zoals de Paleogeografische kaarten van Nederland, daadwerkelijk stand kan houden valt alsnog te betwisten.

Aanpassing gespecificeerde verwachting en advies

Op basis van voorgaande stellen we het volgende aangepaste gespecificeerde verwachting voor:

- Algemeen: binnen een groot gebied geldt een lage verwachting op alle vindplaatsen, gebaseerd op de archeologische beleidskaart, het bureauonderzoek en het verkennend booronderzoek, hier hoeft geen nader onderzoek plaats te vinden. Dit advies is vergelijkbaar met dat van Aeres;

³ [REDACTED] 1999.

⁴ Een zeer klein gebied van 390 m² heeft een middelhoge verwachting. Gezien de minimale grootte hiervan, wordt dat hier buiten beschouwing gelaten.

- Gebieden met een hoge verwachting op basis van het bureau- en verkennend booronderzoek: Op basis van de criteria gegeven in de conclusie van het verkennend booronderzoek kan het gebied wat geselecteerd wordt voor vervolgonderzoek verkleind worden naar het gebied rond boringen 39, 45, 46 en 48-50, rekening houdende met een bufferzone tot de eerstvolgende boring. Ons advies is dus om de afbakening van de (middel)hoge verwachting aan te passen naar het gebied rond deze set boringen (**Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.**, groen omlijnd). Hier bestaat volgens het verkennend booronderzoek de kans op de aanwezigheid van artefactvindplaatsen uit het LaatPaleolithicum-Mesolithicum en sporenvindplaatsen uit het Neolithicum-Bronstijd. Hierover geven wij het volgende advies:
 1. Artefactvindplaatsen (LaatPaleolithicum-Mesolithicum): De hoge verwachting op basis van de rapportage bijstellen naar laag, gezien de afwezigheid van intacte bodemprofielen, specifiek de afwezigheid van een intacte E-horizont.
 2. Sporenvindplaatsen (Neolithicum-Bronstijd): Op basis van de landschappelijke ligging, latere veenvorming en recente ontginning doen vermoeden dat de kans op de aanwezigheid van sporenvindplaatsen uit de genoemde periodes niet heel groot is. Desalniettemin kunnen zij niet volledig uitgesloten worden, en kan vervolgonderzoek hier noodzakelijk zijn.

Kortom, in deze zienswijze is uiteengezet waarom er onzes inziens een lage verwachting is op artefactvindplaatsen uit de periode LaatPaleolithicum-Mesolithicum. Er is binnen een deel van het plangebied nog wel een kans op het aantreffen van sporenvindplaatsen uit de periode Neolithicum-Bronstijd. Op basis van een kritische blik op de boorstaten kan de omvang van dit deel van het plangebied nog wel aanzienlijk verkleind worden (zie figuur 4, groen omlijnd).

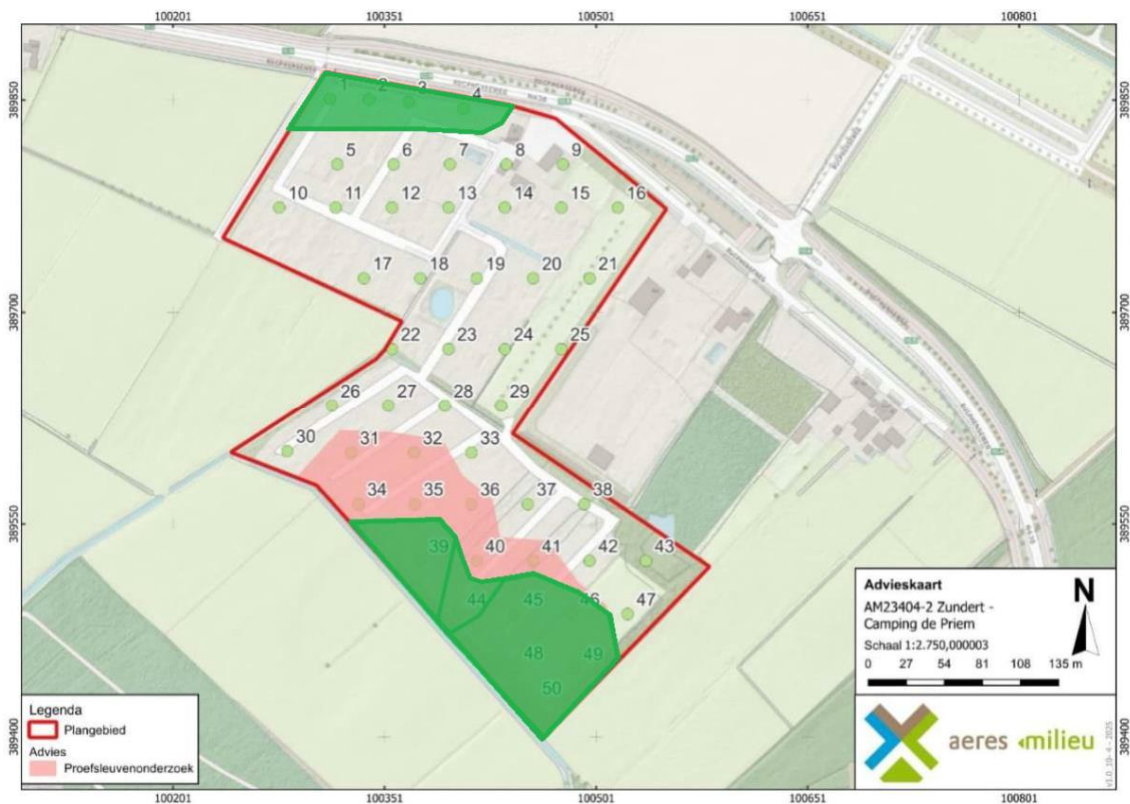
Binnen deze zone kan een vervolgonderzoek in de vorm van een proefsleuvenonderzoek aan de orde zijn. Dit is echter in sterke mate afhankelijk van de voorgenomen grondroerende werkzaamheden binnen deze zone. Het verdient aanbeveling om een eventueel vervolgonderzoek te koppelen aan de daadwerkelijke locaties van voorgenomen werkzaamheden, indien hierover meer bekend is.

Advies Regioarcheologen West-Brabant

Het volgende advies is een samenvatting van het advies van de Regioarcheologen West-Brabant, de adviseur archeologie van de gemeente Zundert, wat door Kragten wordt onderschreven.

“Op basis van het onderzoeksrapport van Aeres en de zienswijze van Kragten is het advies aan de gemeente Zundert om in een deel van het plangebied een vervolgonderzoek in de vorm van proefsleuvenonderzoek uit te laten voeren. Dit proefsleuvenonderzoek omvat een zone in het noorden en een in het zuiden van het plangebied, zoals op het kaartje hieronder weergegeven. Het tussenliggende gebied kan worden vrijgegeven. Hier worden vanwege de lage ligging geen archeologische vindplaatsen verwacht.

Met betrekking tot het proefsleuvenonderzoek luidt mijn advies om dit gefaseerd uit te voeren, waarbij in de eerste fase wordt uitgegaan van een dekkingsgraad van ca. 5%. Als de resultaten uit fase 1 daar aanleiding toe geven, wordt de dekkingsgraad in fase 2 verhoogd naar 10%. Als in fase 1 geen aanwijzingen worden aangetroffen voor de aanwezigheid van een of meer archeologische vindplaatsen, wordt het onderzoek na fase 1 gestaakt. Het al dan niet uitvoeren van fase 2 gebeurt altijd in afstemming met de adviseur van het bevoegd gezag. Voor het proefsleuvenonderzoek is een Programma van Eisen nodig welke vervolgens via ondergetekende door de gemeente getoetst dient te worden.”

Figuur 4. Het plangebied met daarop het gebied met een lage verwachting (niet gekleurd) en middelhogere verwachting (rood) conform het advies van Aeres. Groen omlijnd is de zone waar conform het advies van de adviseur archeologie van de gemeente Zundert een middelhogere verwachting geldt op sporevindplaatsen.

Literatuur

1999: The Known and the Unknown: the Relation between Archaeological Surface Samples and the Original Palaeolithic and Mesolithic Assemblages in: *Berichten van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek* 43; 9-32.

2025: Archeologisch bureau- en verkennend veldonderzoek door middel van boringen Camping de Priem, Rucphenseweg te Zundert (gemeente Zundert), Aeres Milieu projectnummer AM23404-2.